

Aljuya, Cambrils de (AlcM) no existí mai, car és evidentment un error de lectura per *Cambrils d'Alinyà*.

ALL, del ll. *ĀLIUM* id. □ 1.ª doc.: S. XIV.

«Per tal que no sien tenguts per gent mïna ne de poch linyatge no volen jamés menjar *ayls* ne cebes ne --- i linatge dels quals jamés no menjà quax altra cosa», Eiximenis, *Terç*, cap. 417. El compost *all-i-vinagre* s'usava figuradament per a una mena de color de teles: «una capa de viado de *allivinagre* mesclado, las vías amariellas, blancas e vermellas» en un inventari aragonès de 1372 (*BRÆ* iv, 345), «unes mànegues de lana, de color d'*all-e-vinagre* folrades de bordat blanc» en un inv. de la Torredembarra de 1430 (*Dag.*). *All* fou recollit per la tradició lexicogràfica, des del dicc. de rims de JMarc de 1372 (§ 1209), el dicc. cat.-alemany de 1502 («knoblach», § 1210), etc.

Avui és d'ús general a tot el domini. Amb la pronúncia *ái*, pertot on es distingeix de la ll l'antiga *yl*: tant en el Maresme, com a les Balears (p. ex. «ay: ajo», PzCabreró); *ájos* encara a l'Alt Aragó (a Bielsa vacillen entre això i *áhos*, 1965). Es diu de certes plantes silvestres que criden l'atenció pels seus bulbs, o per un gust semblant: *alls de bruixa*, em diuen a Vallcebolera (i a molts llocs: Aitona, 1935, etc.), són una mena d'alls silvestres que es poden menjar i tenen gust d'all; crec que és això mateix en topònims d'alta muntanya, on no li posen distintiu: la *Costa dels Alls* a la vall de Peguera d'Espot (1962); *el Recinglet dels Alls*, on dorm el bestiar, a les serres de Benigembla. Crec que és el mateix que en diuen *alla* a les muntanyes de la vall de Boí 'espècie de ceba que es fa espontània pels prats de la baixa muntanya' (1953, 1968), i potser també el que en altres valls veïnes anomenen *alls-de-serp*, planta silvestre que fa una flor com uns lliris blaus (Areu, 1933), que jo mateix vaig oïr amb aquest nom, i la vaig veure amb un lliri morat, pujant de Bono cap a les Maleïdes (1957); potser el mateix que a Nerill i altres pobles de l'Isàvena apareix en la toponímia amb el nom d'*Allagàs*.

Mot conservat generalment en romànic, i que en llatí clàssic apareix amb la grafia *ĀLIUM*, amb -L- simple: *allium* solament apareix amb geminada en autors de l'època imperial, és contrari a les connexions etimològiques, i no sabem ni si en els mss. antics d'aqueixos autors tardans tenim ja la -ll- (els llatínistes de *ThLL* no semblen haver comprovat aquest darrer punt, perquè el director JBHofmann creia estranyament que les llengües romàniques confirmaven la -ll-); els gramàtics del llatí tardà aprofitaren aquesta grafia -ll- perquè tenia l'avantatge de desfer equívocs amb el pronom *Ālium*, i guiant-se per formes emparentades dels dialectes grecs i itàlics, dialectes on -ll- és el resultat normal de -lj-.

DERIV.: *Alla* [S. xv, i veg. supra]. *Allada* [S. XIII, Arn. de Vilanova], OPou entremig de la *julivertada*, la *pebrada* i la *capirotada* esmenta entre els «potatges» «*allada* o *allet* o *allyoli*: alliatum» (*ThPu.*, 192); diferent a Menorca: «espècie de sopa semblant a sè-

mola, entre gent pobra: se bullia xuïa, trossos de butifarra, cuixot i sobrassada, i quant era cuit s'hi posava farina en lloc de sopa» (Ferrer Guinart, *Rond.*, p. 211).

Allet [1575]: estant només en fonts valencianes (OPou, *ThPu.*, supra; Escrig, 1851) i cast. *ajete*, es pot creure que resulti d'una arabització del mossàr. *alāta* (= cat. *allada*) > àr. morisc *aylātā*. *Allar* 'camp d'alls'. *Allassa* 'cabeça d'alls' [S. xv] o 'forc d'alls' en diversos textos dels Ss. xiv i xv (*Dag.* i *AlcM*), espt. el que s'usava per «coronar» els delinqüents que corrien la vila assotats pel botxí [ja «*allaça*: corozza» en una crida de 1628; en Sanelo, II, 4v]; mentre que a l'alt Aragó l'*alāha* és una «herba boscana semblant al **alkothón*» (Bielsa, 1965) (aquest mateix pot ser un cpt. d'*all* en el sentit de 'all coent' **COCIBUNDUS* > **kozeón*).

+*Allastre* potser nom d'una planta, de la qual només tinc notícia per escriptures en baix llatí de 977 i 979 «pelagis propter pischationem et ipsa silva cum ipsis chonilibus et ipsos *aliastros* qui ibidem sunt», «et ipsos *eliastros* ---», en dos docs. de St. Cugat (Nicolau d'Olwer, *Arch. Lat. M. Aevi*, 1927) (núm. 392 i 396, del *Cart. suposo*); format segons el model del parònim *allastre* OLEASTER.

Allols, una mena de «perles pequeñas», doc. de fi del S. xi del Cartulari de Fanlo: «uno crucifixo de plata superdeaurato cum petras preciosas, et cum *allols*, et cum suo pede de plata» (bis: 92.6, 92.33, cf. p. 59), que presenta una curiosa i important repetició del procés semàntic que hi ha entre el ll. vg. *ŪNIONE* 'espècie de perla' i el fr. *oignon* 'ceba', angl. *onion*: a tenir en compte per part dels etimòlegs que han cregut poder identificar aquest mot amb el ll. cl. *ŪNIO*, -ONIS, 'unió', cosa desmentida pel vocalisme divergent; cf. angl. *mj. oynyon*; esc. ant. *union*, ags. *yune*.¹ *Allenc* ross. *Aller*. *Allós*. *Allera* 'all disforme' (Montblanc, *ALCat.*, 75), que altres han escrit malament *allara*. *Aller*. *Allissa*. *Allejar*. Derivat savi *alliaci* [1868, *SLitCosta*].

CRP.: *Allioli* [S. xv, Robert, *Art de Coch*, cit. en Careta, *Barbr.*; *Procés de les Olives*; OPou, supra], quasi pertot pronunciat *alioli* (Barcelona, etc., «lo plat de cols amb *alioli*», Maldà, *Collegi B. Vida*, p. 182) per dilació; llevant d'on diuen *aioli* (Maresme, Bal., etc.); *all-i-aigua* (-go) men. (Camps i Merc., *Folkl. Men.* I, 121); *all-i-pebre*, *all-i-vinagre*, supra.

¹ Sense descartar del tot la idea que, més que parallemisme, hi hagi identitat de mots amb *ŪNIONES* 'perles', dissimilat en **oliones* (> *al-* altra dissim.), amb canvi de -ones, sufix sentit allà com a incongruent, pel seu valor augmentatiu, amb unes perles petites, i reemplaçat, per tant, amb -ols. Combinació més rebuscada.

Allà, V. ell *Allada*, V. all *Allafa*, hapax de 1409, que ve de l'àr. *lāffa* «paquet, ballot», «llo de cosas» (Dozy, *Suppl.* II, 539b, 539a), com indica *AlcM* *Allancejar*, V. *llança* *Allandar*, ross. 'esbatanar' [1887, Saisset], prolongació de l'àrea de l'oc. mod.